Domnița Tomescu

ONOMASTICĂ DELEXICALĂ ROMANICĂ ŞI ROMÂNEASCĂ. NUMELE DE ANIMALE

1. Analiza comparativă a domeniilor onomastice romanice, din care face parte şi sistemul onomastic românesc, este menită să identifice, pe de o parte, particularitățile denominației antroponimice în fiecare dintre ariile romanității, şi, pe de altă parte, trăsăturile lor comune la nivel denominativ şi formal. Inventarul onomastic care se pretează cel mai bine unei analize de acest tip este cel delexical, reunind numele de persoană (prenume, nume de familie, supranume) provenite de la nume comune. Baza lexicală romanică comună a antroponimelor analizate permite confruntarea mai multor sisteme onomastice, în perspectiva raporturilor dintre apelative şi numele proprii supuse transferului funcțional denominativ. Se poate astfel motiva mai bine transferul apelativelor în clasa numelor proprii. Relațiile care se stabilesc între elementele lexicale şi numele de persoane pe calea fixării onomastice a supranumelui explică transformările formale care însoțesc schimbarea funcțională.

În analiza de față am ales numele de animale, clasă lexicală a vocabularului romanic esențial, bine reprezentată în toate sistemele onomastice. Seria lor se încadrează în general în lexicul moştenit, ai cărui termeni corespund unor criterii esențiale de vârstă, de stabilitate şi de frecvență.

Lexicul moştenit în limba română şi în alte limbi romanice cuprinde, în general, 43 de nume de animale atribuite latinei, dintre care 2 nume generice: ANIMAL „animal”, PISCIS „peşte”, 15 nume de animale domestice, descendente din lat. AGNELLUS „miel”, BOS „bou”, CABALLUS „cal”, CANIS „câine”, CAPRA „capră”, CATELLUS „cățel”, CATTUS/GATTUS „pisică”, OVIS „oaie”, PORCELLUS „purcel”, PORCUS „porc”, TAURUS „taur”, VACCA „vacă”, VERRES „ver”, VERVEX „berbec”, VITULUS/VITELLUS „viței”, 8 nume de animale sălbatice, continuatoare ale lat. CERVUS „cerb”, *ERĪCIUS „arici”, LEO „leu”, LEPUS „iepure”, LUPUS „lup”, SORĪCIUS „şoarece”, URSUS „urs”, VULPES „vulpe”, 9 nume de păsări, provenite din lat.: CORVUS „corb”, CUCULUS „cuc”, GALLĪNA „găină”, HIRUNDO „rândunică”, MERULA „mierlă”, *PALUMBUS „porumbel”, PASSER/PASSAR „pasăre”, PULLUS „pui”, TURTUR „turturică”, 8 nume de insecte, succesoare ale lat: ALVĪNA „albină”, ARANEA „paianjen”, FORMĪCA „furnică”, GRILLUS/*GRILLIUS „greiere”, MUSCA „muscă”, PULEX „purice”, TABANUS „tăun”, VESPA „viespe”, la care se adaugă un nume de animal fantastic DRACO „dragon, drac”.

BDD-A559 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.188 (2026-11-07 07:03:32 UTC)

Acest inventar lexical, comun din punct de vedere etimologic şi, parțial, semantic, s-a fixat în antroponimia domeniilor romanice. În toate lexemele romanice care au devenit nume de persoane se regăseşte modelul funcțional şi formal al supranumelor latine (*cognomina*) de acelaşi tip (Kajanto 1965), care au avut o frecvență destul de ridicată în antroponimia latină.

Comparând seriile lexicale şi onomastice ale diferitelor limbi romanice, se remarcă similitudini şi diferențe funcționale şi formale, ce pot fi reprezentate printr-o schemă de distribuție care include:

a) o zonă de intersecție lexicală, ca loc de joncțiune exclusivă a formelor lexicale romanice asemănătoare;

b) o zonă de intersecție onomastică, în care se reunesc formele antroponimice romanice similare;

c) o zonă intermediară de intersecție lexico-onomastică, compusă din forme lexicale romanice cu o extensiune funcțională onomastică de acelaşi fel.

Fiecare zonă de intersecție delimitează două zone de disjuncție corespunzătoare, una a elementelor romanice neromâneşti şi alta românească, care includ diferențe specifice pentru fiecare domeniu. Astfel se pot delimita:

a_1) zone de disjuncție lexicală;

b_1) zone de disjuncție onomastică;

c_1) zone de disjuncție lexico-onomastică.

Paralelismul dintre domeniile romanice arată că zona de intersecție lexicală şi zona de intersecție onomastică se reduc în favoarea zonei de intersecție lexico-onomastică.

Aceste observații interesează problema generală a motivării numelor proprii. În legătură cu relația dintre apelative şi numele proprii, se pun următoarele întrebări care aşteaptă un răspuns argumentat cu rezultate ale cercetării onomastice generale:

Există cuvinte incapabile de a îndeplini o funcție onomastică?

Există cuvinte a căror semantică favorizează exercitarea unei funcții onomastice?

Relația dintre un apelativ şi funcția sa onomastică este sistematică sau accidentală?

Două limbi, chiar înrudite, prezintă motivații onomastice similare explicabile sau nu?

Compararea extensiunilor lexicale şi onomastice a formelor romanice, care poate include două sau mai multe domenii sau totalitatea domeniilor romanice, dacă se urmăreşte o descriere la nivel panromanic, se poate realiza după mai multe criterii:

- proximitatea (domeniile iberoromanice castilian/catalan) sau depărtarea geografică (domeniul portughez/românesc);
- poziția lor în configurarea ariei romanității (domenii centrale/laterale);
- evoluția lor (domenii inovatoare/conservatoare);
- caracteristici semantice şi gramaticale.

BDD-A559 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.188 (2026-11-07 07:03:32 UTC)

2. Studiul formelor onomastice romanice în perspectiva provenienței lor lexicale (*nume proprii romanice delexicale*) are ca punct de plecare documentarea avizată a fiecărui domeniu romanic, urmată de sinteza romanică a datelor documentare[1].

Analiza lexicului romanic şi onomastica delexicală romanică arată că o zonă de intersecție lexicală exclusivă a numelor de animale, reprezentând o bogată sursă de supranume, devenite mai târziu nume proprii de persoane, este destul de rară. Motivația onomastică a numelor de animale este probabil mai puternică decât cea a altor referenți, pentru că transferul apelativelor în clasa numelor proprii este aproape total. Numele comune de animale domestice, de animale sălbatice, de păsări, de insecte se fixează în onomastică fie prin transfer metonimic: nume de posesori de animale, nume de ocupații legate de animale (crescători de animale, păstori, vânători etc.) sau metaforic: nume ale unor particularități fizice, comportamentale ale animalului, sugestive pentru desemnarea unor calități sau defecte umane.

2.1. Ariile de intersecție lexicală a domeniilor romanice sunt discontinue. De exemplu, succesorii lexicali ai lat. VESPA, moşteniți în toate limbile romanice, se dovedesc productivi numai în antroponimia domeniului galo-romanic, italoromanic şi românesc (DHAR 365). Este adevărat că inventarul numelor de familie de tip supranume, care pot fi atribuite lat. VESPA, este redus. Multe dintre aceste nume de familie au numai atestări istorice. Numele de familie derivate sunt, de asemenea, foarte rare.

Astfel, aria de conjuncție lexicală se reduce doar la domeniile ibero-romanice: port. *bespa, vespa* (DLRP 240), gal. *vespa* (Lorenzo 375); ast. *aviespa* (Neira 57a), cat. *vespa* (DECat 9, 184), care nu au extensiune onomastică. Tot restul Romaniei constituie o arie de intersecție lexico-onomastică: fr. *guêpe* (FEW 14, 342b–344a), it. *vespa* (DELI), sard. *espu, espa,* rom. *viespe* (Tiktin 2.847, Puşcariu 877, Ciorănescu 834).

2.2. Zona de intersecție onomastică exclusivă, deşi redusă, est bine precizată. Domeniul asturian şi cel românesc, de exemplu, nu conservă succesori ai lat. COLUMBUS, care a fost înlocuit integral cu elemente lexicale moştenite din lat PALUMBUS „porumb(el)". Formele onomastice corespondente: *Columbo, Columba, Colunba,* documentate în onomastica asturiană medievală sau modernă (DHAR 298), sunt puse în legătură cu numele de persoană COLUMBUS/COLUMBA, documentat încă din latină (Kajanto 330). În antroponimia românească se înregistrează o formă onomastică izolată, numele de familie *Corâmba* (Constantinescu 421), care a fixat probabil un vechi apelativ regional moştenit *corâmbă,* astăzi dispărut. Numele de persoană COLUMBUS/COLUMBA, perpetuat prin tradiția ecleziastică, nu a lăsat nicio urmă în onomastica românească creştină ortodoxă.

[1] Lucrarea noastră beneficiază de experiența şi rezultatele proiectului international *Patronymica romanica (PatRom),* care a inițiat cercetarea numelor de familie romanice provenite de la supranume, realizând primul *Dicționar istoric de antroponimie romanică* (*Dictionnaire historique de l'anthroponymie romane*).

BDD-A559 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.188 (2026-11-07 07:03:32 UTC)

2.3. Majoritatea numelor de animale aparțin zonei de intersecție lexico-onomastică. Se poate trage concluzia că, în domeniile romanice, numele de animale au reprezentat o sursă importantă de supranume (de tip poreclă), care s-au oficializat ulterior ca nume de familie. În acelaşi timp, se poate constata că funcția onomastică a numelor de animale se realizează diferit de la un nume la altul. În această perspectivă, zona de intersecție lexico-onomastică a diferitelor sisteme romanice nu este omogenă. Dacă se compară productivitatea onomastică a numelor de animale în diverse domenii, se constată existența unor modele onomastice comune de puternică sau de slabă productivitate, precum şi a unor modele onomastice distincte, foarte productive într-un domeniu şi puțin productive în altul. Se ridică din nou problema motivării formelor onomastice care ar putea explica această distribuție.

Cel mai bine reprezentat model de productivitate onomastică a lexemelor romanice este extensiunea antroponimică a apelativelor descendente din lat. LUPUS. Numele comune romanice provenite din lat. LUPUS „lup": port. *lobo* (DELP 3.434), ast. *llobu* (DALLA 753), cast. *lobo* (DECECH 45), cat. *llop* DECAT 68), fr. *loup* (FEW 2,68), it. *lupo* (DELI 3.690, GDLI 9.316–9), rom. *lup* (CADE 1.028, DEX 587) alcătuiesc în fiecare arie romanică serii numeroase şi diversificate de nume de persoane (prenume, nume de familie, supranume), cum este şi seria antroponimică românească, care conține nume simple: *Lup, Lupa, Lupe, Lupu, Lupul*, derivate: *Lupache, Lupaiu, Lupan, Lupandra, Lupaş, Lupaşin, Lupaşcu, Lupăiescu, Lupău, Lupănescu, Lupăşcuță, Lupca, Lupea, Lupeci, Lupei, Lupescu, Lupeş, Lupică, Lupilă, Lupitu, Lupiță, Lupoaia, Lupoaie, Lupoiescu, Lupoiu, Luponiu, Lupşa, Lupşan, Lupşel, Lupşescu, Lupuş, Lupuşor, Lupulete, Lupulețu,* compuse: *Alupei, Alupului, Alupăiesii, Alupoaiei, Alupşei* etc. (Constantinescu 312–313). Numărul de derivate cu sufixe lexicale şi onomastice predomină familia onomastică a numelui delexical *Lup(u)*.

Marea diversitate, precum şi vitalitatea acestor nume, se explică prin interferența tradiției onomastice a numelui personal latin LUPUS, răspândit în antroponimia creştină ca nume de sfânt, cu cea a supranumelui de proveniență lexicală, până la imposibilitatea de a preciza caracterul delexical sau deantroponimic al diferitelor forme.

2.3.1. Zona romanică de intersecție lexico-onomastică cuprinde arii diferite sub aspectul frecvenței. Astfel, numele de persoane delexicale descendente din lat. CERVUS sunt inegal reprezentate în inventarele onomastice romanice, în descreştere de la o densitate medie în antroponimia românească la slaba frecvență în antroponimia hispanoromanică şi până la absența lor în onomastica domeniului catalan (DHAR 98).

Prin comparație, slaba productivitate onomastică caracterizează majoritatea numelor de animale domestice. Reprezentanții lexicali romanici ai etimoanelor lat.

BDD-A559 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.188 (2026-11-07 07:03:32 UTC)

CAPRA, CATTUS, TAURUS, VERRES, VACA s-au fixat foarte rar în antroponimia medievală şi contemporană (DHAR 41–51). Alături de posibile explicaţii semantice, selecţia redusă a lexemelor de acest tip în denominaţia personală se poate justifica prin particularităţi ale fiecărui sistem. Slaba reprezentativitate onomastică se explică cel mai adesea prin circulaţia redusă a apelativelor corespondente. Este cazul apelativului asturian *gallina* „găină", înlocuit prin lexemul *pita*, de origine incertă, probabil onomatopeic, neproductiv din punct de vedere onomastic. O situaţie asemănătoare, explicabilă prin substituţia formelor lexicale moştenite, poate fi evocată cu privire la succesiunea lexicală şi onomastică românească a lat. CATTUS/CATA „pisică": frecvenţa redusă a numelor de persoane provenite din derivatul *cătuşă* „pisică" < lat. CATTA corespunde substituirii lexemului moştenit cu forma lexicală *pisică,* probabil de origine onomatopeică (DHAR 52–70).

2.3.2. Încercarea de a motiva semantic numele de persoană provenite de la nume de animale arată numeroase deosebiri între diferitele domenii romanice cu privire la accepţiile figurate ale lexemelor respective. Semele conotative potenţiale ale supranumelor metaforice, referitoare la aspectul fizic sau la comportamentul animalului, pot fi atât pozitive, cât şi negative. Interpretarea lor este diferită de la un sistem denominativ la altul. De exemplu, antroponimele provenite din lexeme romanice atribuite lat. CAPRA au la bază supranume motivate diferit de comportamentul animalului: caracterul capricios (DCECH 1, 715) şi agitat, care dovedeşte nervozitate, pe de o parte, frivolitate, de cealaltă parte (FEW 2, 295a). Trăsăturile semantice pozitive sugerate de unele calităţi ale animalului, ca agilitatea şi chiar modestia (DA 109–110), sunt rar evocate în motivaţia metaforică a supranumelor devenite nume de familie. Tot astfel, reprezentanţii romanici ai lat. BOS, CABALLUS pot semnifica în acelaşi timp „om prost, obtuz" şi „om puternic, rezistent"; „om răbdător" (DHAR 8–23). Succesorii lexicali ai lat FORMICA „furnică": ast. *formiga,* rom. *furnică* (DHAR 93–100) exprimă metaforic fie calitatea unei persoane harnice, care munceşte mult, fie defectul unei persoane nervoase, agitate, simbolizând în acelaşi timp micimea, caracterul neînsemnat. Numele de păsări sunt legate semantic, prin sensul lor figurat, de graţie, de libertatea zborului sau de frumuseţea cântecului. Pentru fiecare lexem romanic se pot multiplica semnificaţiile metaforice, pentru că fiecare cuvânt este deschis asociaţiilor semantice diverse.

De asemenea, semantismul apelativului poate fi considerat ca neproductiv. Formele lexicale continuatoare ale lat. CAPRA prezintă o extensiune onomastică redusă în anumite domenii romanice, precum cel iberoromanic, în pofida asociaţiilor figurative numeroase pe care le poate realiza numele comun. De cele mai multe ori, conotaţiile negative implicate în sensul formelor lexicale poate împiedica fixarea lor ca nume de familie.

Din cele arătate, este evident că cele mai multe conotaţii metonimice şi metaforice ale numelor de animale pot explica onomasticizarea unor lexeme, dar nu circulaţia sau productivitatea lor antroponimică.

BDD-A559 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.188 (2026-11-07 07:03:32 UTC)

3. Toate zonele romanice de intersecție lexicală delimitează zone de disjuncție lexicală, care includ domenii care nu continuă anumite etimoane latine. Disjuncția lexicală a domeniului românesc are două aspecte: a) lexeme moştenite în toată Romania în afară de română; b) lexeme moştenite exclusiv în română.

3.1. În ceea ce priveşte numele de animale, din limba română lipsesc descendenții lexicali a numeroase etimoane latine: ALAUDA „ciocârlie", ANGUILLA „anghilă", BESTIA „animal", CICONIA „barză", COLUBRA „şopârlă", *CROCODILUS „crocodil", CUNICULUS „iepure", FALCO „vultur", GALLUS „cocoş", GRYPHUS „grifon", HARING/ARINGUS „hering", *LUSCINIOLUS „privighetoare", MULTO „berbec", MULUS „măgar", PIPIO „porumbel", RANA „broască", RATTA „şobolan", SARDINA „sardină", *SCUIRUS „veveriță", TRUCTA „păstrăv" ş.a. Lexemele româneşti corespunzătoare sunt cuvinte neromanice (de alte origini), dintre care unele (*ciocârlie, barză, cioară, cocoş, berbec, măgar, broască, veveriță*) au alcătuit serii onomastice delexicale.

3.2. Printre lexemele moştenite exclusiv în română se găseşte un singur cuvânt din clasa numelor de animale (nume de insecte): *albină* < lat. ALVINA „stup". Etimonul face parte din câmpul semantic al numelor de insecte, fără să reprezinte propriu-zis clasa respectivă. Celelalte domenii romanice au moştenit lat. APIS/APICULA „albină", ai cărei succesori romanici: port. *abelha*, sp. *abeja*, cat. *abella*, prov. *abelha*, fr. *abeille*, it. *pecchia* (REW 42) au format numeroase nume de persoane. Din punct de vedere lexical, cele două tradiții romanice, cea a lat. APIS/APICULA şi cea a lat. ALVINA, sunt comparabile semantic şi sub raportul productivității şi al frecvenței lor. Din punct de vedere onomastic, fixarea acestor cuvinte, atribuite unor etimoane diferite, este asemănătoare numai prin tipul denominației, ca nume de familie provenite de la supranume de acelaşi tip formal.

Disjuncția lexicală a domeniilor romanice cuprinde, de asemenea, lexeme care nu au funcție onomastică, deşi clasa referentului lor ar putea motiva numele de persoană. În română, continuitatea lat. AVICELLUS „pasăre mică" este reprezentată probabil prin forma lexicală *auşel* m., care desemnează o pasăre de mici dimensiuni (*Regulus oistatus*). Lexemul este un termen de ornitologie populară, puțin cunoscut, înregistrat în Oltenia, pe care dicționarele îl menționează ca diminutiv al cuvântului moştenit *auş* m. < lat. AVUS „moş" (CADE 122; DA; Cioranescu 49–50). Hasdeu 456 justifică această etimologie prin noțiunea de regalitate, implicată în toate formele lexicale romanice care desemnează micuța pasăre: fr. *roitelet*, ital. *realino*, span. *reyezuelo*, comună, în subsidiar, şi cuvântului românesc *auş* sau diminutivului *auşel,* ambii explicați, însă, printr-un fals etimon: lat. AUSONIUS. Descendența cuvântului *auşel* din lat. AVICELLUS „pasăre mică", prin intermediul formei din latina populară AUCELLUS (Scriban 28), este considerată incertă (Cioranescu 50). Confuzia etimologică este evidentă. Atribuirea derivatului *auşel*

BDD-A559 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.188 (2026-11-07 07:03:32 UTC)

bazei *auş* se explică prin paronimia etimoanelor: lat AVUS şi lat. AVIS şi a diminutivelor corespunzătoare. Dacă se admite, ca etimologie a cuvântului *auşel*, numele generic AVICELLUS, forma lexicală respectivă poate fi evocată ca exemplu de lexem fără extensiune onomastică, având în vedere că materialul onomastic românesc cules până în prezent nu cuprinde supranume sau nume de familie corespunzătoare lexemului *auşel*.

3.3. Disjuncţia lexicală a domeniilor romanice este adeseori de natură semantică. Lexemele care continuă acelaşi etimon se disting prin sensul lor, care poate fi în continuitatea sau în discontinuitatea sensului etimonului. Astfel, lat. DRACO (< gr. *drákôn, -ontos*) „şarpe de mari dimensiuni", „şarpe infernal, demon, diavol", „monstru mitic, fabulos" s-a conservat în toată Romania, dar în mod diferit din punctul de vedere al semnificaţiei (REW 213). Sensul apocaliptic creştin „şarpe infernal, figură care personifică forţa diavolului" se perpetuează în franceza veche *drac, dra* „spiriduş, spirit malefic, diavol" (FEW 3.150b) şi, mai ales, în română, limbă în care apelativul *drac* a devenit sinonim cu lexemul romanic *diable* (Tiktin 2,94). O semnificaţie apropiată, privitoare la vrăji şi spirite malefice, ale cuvântului *drac* apar şi în occitană (Mistral 1.824–5).

Sensul arhaic mitologic al lat. DRACO „monstru fabulos, dragon" se continuă în toate limbile romanice, cu excepţia dialectului asturian şi a limbii române (DHAR 77–86). Ca sens dominant al formelor romanice actuale, apare cu un uz special în heraldica medievală, ceea ce explică numeroase supranume.

Cele două semnificaţii ale cuvântului latin, diferit transmise continuatorilor lexicali romanici, au numeroase conotaţii sugestive pentru supranumele devenite nume de familie: puterea fabuloasă, răutatea, perversitatea, spiritul distructiv. Numeroase tabuuri legate de funcţia magică a apelativului pot explica slaba productivitate şi frecvenţa redusă a antroponimelor rezultate din onomasticizarea lexemului.

3.4. Disjuncţia lexicală între domeniile romanice poate fi cauzată de discontinuitatea formelor lexicale moştenite, în unele arii romanice, în discordanţă cu alte arii, în care succesorii lexicali ai aceluiaşi etimon au continuitate. De exemplu, coincidenţa lexicală a descendenţilor lat. PORCUS „porc" priveşte formele lexicale: port. *porco* (Lorenzo 286), cast. *puerco* (DCECH 4, 675), cat. *porc* (DECat 6, 702), fr. *porc* (FEW 9, 189a), it. *porco* (DEI 3022), sard. *porcu* (DES 2.296) şi forma românească *porc* (Tiktin 3.150), bine reprezentate în plan onomastic. Forma lexicală asturiană actuală *gochu* < KOŠ „porc" delimitează o zonă exclusiv asturiană. Substituţia lui *puercu* prin *gochu* a fost influenţată de uzul metaforic al adjectivului *puercu* cu semnificaţia „murdar", precum şi „grosolan, necinstit", care se impune în motivaţia antroponimelor corespondente.

BDD-A559 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.188 (2026-11-07 07:03:32 UTC)

4. Încadrarea apelativelor romanice în zona de intersecție sau de disjuncție lexico-onomastică este adesea de natură morfologică. Astfel, selecția genului gramatical al formelor onomastice simple se realizează prin adaptarea onomastică a finalei numelui propriu potrivit sexului purtătorului acelui nume. Un exemplu îl constituie antroponimia iberoromanică, care prezintă modele denominative de supranume istorice, cu terminația de feminin a lexemului *formiga* „furnică" (FEW 3, 720a) adaptată la necesitățile de denumire prin supranume a unei persoane masculine: Dominicus *Formigo,* atestat în 1219 (DHAR 95). Tendința de diversificare a terminației numelor de persoane în funcție de purtătorul numelui se observă, de asemenea, în antroponimia românească. Prenumele feminine provenite din nume comune ca *furnică*, *mierlă* se fixează sub forma feminină articulată hotărât: *Furnica* (DHAR 96). Supranumele devenite nume de familie, al căror gen gramatical nu are nevoie de a fi marcat, se fixează în forma feminină nearticulată *Furnică*.

5. Din punctul de vedere al structurii formelor, derivarea numelor de persoane delexicale care fixează nume de animale prezintă, în domeniile romanice, similitudini şi diferențe specifice.

Un prim aspect îl constituie continuitatea unor derivate latine de tipul: AGNELLUS < AGNUS, PORCELLUS < PORCUS, VITELLUS < VITA, prin forme lexicale romanice simple, ca rom. *miel, purcel*, *viței*, cu extensiune onomastică amplă, desemnând, în general, „puiul de animal". Aceste forme lexicale onomastice se disting de seriile derivative create pe teren romanic, cu sufixele latine -ARIU(S), -ONE, -OSU, -TORIUM, creatoare ale unei zone de intersecție lexico-onomastică amplă.

Zona de disjuncție derivativă este destul de extinsă. Un exemplu îl constituie derivarea românească, diversificată prin includerea a numeroase sufixe de origine slavă, adesea combinate cu sufixele moştenite.

6. Fixarea onomastică a formelor lexicale compuse ale numelor de animale se încadrează în aceleaşi repere comparative. Zona de intersecție a domeniilor romanice este redusă din acest punct de vedere. Majoritatea numelor de animale nu se încadrează în modele comune de denumiri compuse. Se observă, de asemenea, că modelul numelor de persoană compuse există numai în anumite combinații semantice, de exemplu numele generic al animalului însoțit de un adjectiv de culoare, pe care îl exemplificăm cu numele de persoană asturian Yohannes de *Voialbo* şi numele românesc *Boualb* (DHAR 77). Culoarea albă, rară la acest animal, este un semn distinctiv important în individualizarea antroponimică. Seria numelor de persoană româneşti create după acest model formativ cuprinde nume ca *Boubălțat, Bougalben, Bounegru, Calalb, Porcalb, Vacăalbă* etc.

BDD-A559 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.188 (2026-11-07 07:03:32 UTC)

Zona de disjuncție a numelor proprii româneşti prezintă structuri specifice, precum combinarea numelor de animale cu adjective-numerale, de tipul *Şapteboi, Treiboi* etc. sau cu verbe, de tipul *Belibou, Rănibou, Taiebou.*

Analiza formelor lexicale şi onomastice romanice atribuite aceluiaşi etimon latin relevă nenumărate fapte semnificative pentru procesul denominativ şi pentru trecerea formelor dintr-o clasă nominală în alta. Constatarea unor similarități şi distincții la nivelul diferitelor sisteme lexicale şi onomastice romanice pledează în favoarea unor cercetări comparative aprofundate în cadrul lexicologiei şi al antroponimiei.

SURSE LEXICALE ŞI ONOMASTICE

[CAAD] CANDREA, I.-Aurel, ADAMESCU, Gh., 1926–1931: *Dicţionarul enciclopedic ilustrat*. Partea I: *Dicţionarul limbii române din trecut şi de astăzi* de I.-Aurel Candrea. Partea II: *Dicţionarul istoric şi geografic universal* de Adamescu, Gh., Editura „Cartea Românească", Bucureşti.

[CADE] CANDREA, I. A., DENSUSIANU, Ov., 1907–1914: *Dicţionar etimologic al limbii române. Elementele latine. (A–Putea),* Socec, Bucureşti.

[Cihac] CIHAC, A. de, 1879: *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*. Vol. I. *Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes*, Ludolphe St. Goar, Francfort A/M.; A. Asher, Berlin; Bucarest, Socec, Bucureşti.

[Cioranescu] CIORANESCU, Alejandro, 1958–1966: *Diccionario etimologico rumano,* fasc. 1–6, La Laguna.

[Constantinescu] CONSTANTINESCU, Nicolae A., 1963: *Dicţionarul onomastic românesc*, Editura Academiei, Bucureşti.

[DALLA] 2000: *Diccionariu de la Llingua Asturiana,* Academia de la Llingua Asturiana, Uviéu.

[DCECH] COROMINAS, Joan, PASCUAL, José Antonio, 1980–1991: *Diccionario critic etimológico castellano et hispánico,* 6 vol., Gredos, Madrid.

[DECat] COROMINAS, Joan, 1980–1991: *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalane*, 9 vol., La Caixa, Barcelona.

[DEI] BATTISTI, Carlo, ALESSIO, Giovanni, 1950–1957: *Dizionario etimologico italiano*, 5 vol., Barbèra, Firenze.

[DELI] CORTELAZZO, Manlio, ZOLLI, Paolo, 1979–1988: *Dizionario etimologico della lingua italiana,* 5 vol., Zanichelli, Bologna.

[DELP] MACHADO, José Pedro, 1989: *Diccionário etimológico da lingua portuguesa*, 5 vol., Confluência, Lisboa.

[DEX] COTEANU, Ion, SECHE, Luiza, SECHE, Mircea (coord.), 1975: *Dicţionarul explicativ al limbii române (DEX)*. Editura Academiei, Bucureşti.

[DHAR] KREMER, Dieter (coord.), 1997; *Dictionnaire historique de l'anthroponymie romane (PatRom). Présentation d'un projet,* Max Niemeyer Verlag, Tübingen.

[DLS] PITTAU, Massimo, 2002–2003: *Dizionario de la lingua sarda – fraseologico ed etimologico,* 2 vol., Gasperini, Cagliari.

BDD-A559 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.188 (2026-11-07 07:03:32 UTC)

[FEW] WARTBURG, Walter von, 1922: *Französisches Etymologisches Wörterbuch,* 25 vol., Bonn, Leipzig, Tübingen, Basel.
[GDLI] BATTAGLIA, Salvatore, 1961–2002: *Grande dizionario della lingua italiana*, 21 vol., UTET, Torino.
[Hasdeu] HASDEU, B. Petriceicu, 1887–1893: *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice şi poporane a românilor.* Socec şi Teclu, Bucuresti.
[Lorenzo] LORENZO, Ramón, 1968, *Sobre cronologia do vocabulario galego-português*, Galaxia, Vigo.
[Mistral] MISTRAL, Frédéric, 1879–1886, *Lou tresor dóu Felibrige ou Dictionnaire provençal-français*, 2 vol., Avignon, Paris.
[Neira] NEIRA MARTINEZ, Jesús, PIÑEIRO, M[a] del Rosario, 1989: *Diccionario de los bables de Asturias*, IDEA, Oviedo.
[Puşcariu] PUŞCARIU, Sextil, 1905 [1975]: *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache,* Winter, Heidelberg.
[Scriban] SCRIBAN, August, 1939: *Dicționaru limbii româneşti*. (Etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologizme, provincializme), Institutul de arte grafice „Presa bună", Iaşi.
[Tiktin] TIKTIN, H., 1903–1924: *Rumänisch-deutsches Wörterbuch.* [Band I–III]. Staatsdruckerei, Bukarest.

BIBLIOGRAFIE

ANDRÉ, Jacques, 1967: *Les noms d'oiseaux en latin*, Klincksieck, Paris.
KAJANTO, Iiro, 1965: *The Latin Cognomina*, Societas Scientiarum Fennica, Helsinki.
CANDREA, I. Aureliu, 1896: *Poreclele la români*, Bucureşti.
PAŞCA, Stefan, 1936: *Nume de persoane şi nume de animale în țara Oltului*, Imprimeria Națională, Bucureşti.
TOMESCU, Domnița, 2001: *Numele de persoane la români. Perspectivă istorică,* Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti.

ONOMASTIQUE DÉLEXICALE ROMANE ET ROUMAINE. NOMS D'ANIMAUX

(Résumé)

L'article présente quelques aspects de l'onomastique délexicale de différents domaines romans dans la perspective du transfert des mots hérités dans la classe des noms de personne (prénoms et surnoms, fixés comme noms de famille). L'analyse comparative des formes onomastiques issues de noms d'animaux permet d'identifier, dans les langues romanes, certaines zones d'intersection et de disjonction lexicale, onomastique et lexico-onomastique.

Cuvinte-cheie: continuitate, delexical, diferență, lexical, onomastic, similitudine.
Mots-clés: continuité, délexical, différence, lexical, onomastique, similitude.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

BDD-A559 © 2010 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.188 (2026-11-07 07:03:32 UTC)